

**Синтетик иплардан газламалар маҳсулотининг мамлакатимизда
ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси ҳамда
рақобат муҳити тўғрисида
МАЪЛУМОТ**

Рақобат сиёсати ва истеъмолчилар ҳуқуқлари тадқиқотлар маркази томонидан **синтетик иплардан газламалар** (ТИФ ТН коди 5407) товар бозоридаги рақобат муҳитини таҳлил қилиш ҳамда ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражасини аниқлаш бўйича ўрганилди.

Ўрганиш Миллий статистика қўмитасининг 2023 йил учун саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмлари маълумотлар базаси ҳамда Божхона қўмитасининг импорт ва экспорт маълумотларига асосан ўтказилди.

I. Синтетик иплардан газламалар маҳсулотининг импорт ва экспорт ҳолати.

Ҳисобот даврида **478 та** корхона томонидан **23 та** давлатдан қиймати **49,3 млн. АҚШ доллари**га тенг бўлган **257,3 млн кв.м** синтетик иплардан газламалар **импорт** қилинган. Импорт қилинган маҳсулотнинг **93 фоизи** – **Хитой**, **5 фоизи** – **Туркия** ва **2 фоизи** бошқа **21 та** давлатлар ҳиссасига тўғри келади.

Импорт асосида олиб келинган синтетик иплардан газламаларнинг ўртача нархи **1 млн кв.м** учун **192 доллар**га тўғри келган.

Импортнинг концентрация даражаси ўрганилганда **энг йирик 5 та** импорт қилувчи корхона ҳиссасига жами импортнинг **29 фоизи** тўғри келган.

2023 йилда **36 та** корхона томонидан **10 та** мамлакатга қиймати **7 млн АҚШ доллари**га тенг бўлган **10,5 млн кв.м** синтетик иплардан газламалар **экспорт** қилинган. Экспорт қилинган маҳсулотларнинг **30 фоизи** – **Тожикистон**, **25 фоизи** – **Россия**, **21 фоизи** – **Қозғистон**, **13 фоизи** – **Афғонистон**, **11 фоизи** эса бошқа **6 та** давлатлар ҳиссасига тўғри келади.

Экспорт қилинган мазкур маҳсулотларнинг ўртача нархи **1 млн кв.м** учун **670 доллар**га тўғри келган.

II. Ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражаси.

Миллий статистика қўмитаси ва Божхона қўмитасининг 2023 йил бўйича расмий статистика маълумотларига асосан ички бозорда **ТИФ ТН коди 5407** остидаги синтетик иплардан газламалар маҳсулотларнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражаси аниқланди.

Маълумот учун, мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражасини аниқлаш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 20 декабрдаги 303-сонли қарорида белгиланган тартибда ҳисобланди.

2023 йил давомида **14 та** хўжалик юритувчи субъектлар томонидан **16,8 млн кв.м** синтетик иплардан газламалар ишлаб чиқарилган. Шунингдек, мазкур йил давомида **257,3 млн кв.м** синтетик иплардан газламалар импорт қилинган ҳамда экспорт ҳажми **10,5 млн кв.м**ни ташкил этган.

Мазкур маълумотлар асосида синтетик иплардан газламаларнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси 2023 йилда **6,4 фоиз**ни ташкил этганлиги аниқланди.

Маълумот учун, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 20 декабрдаги 303-сонли қарорига асосан товар бозори ҳажмида мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар улуши 80 фоиздан кўп бўлганда бозор товар билан тўйинган ҳисобланади ва мазкур улуш ушбу кўрсаткичдан кам бўлганда товар билан тўйинмаган ҳисобланади.

Республикада ишлаб чиқарилган синтетик иплардан газламаларнинг ўртача нархи **1 млн кв.м** учун **4,5 млн сўмга** (2023 йил ҳолатига 404 АҚШ долл.) тўғри келган.

III. Ички бозордаги рақобат ҳолати.

Таҳлиллар доирасида синтетик иплардан газламаларни ишлаб чиқариш бозоридаги рақобат ҳолати халқаро тан олинган **ННИ** (Херфиндал-Хиршман индекси) ва **CR3** кўрсаткичлари орқали баҳоланди.

Хўжалик юритувчи субъектлар сони ва ишлаб чиқариш ҳажмлари маълумотлари асосида **ННИ** индекси ҳисобланганда, индекс натижаси **2 824 пункт**га тенг бўлганлиги ва ушбу товар бозорида **рақобат муҳити ривожланмаганлиги** аниқланди.

Маълумот учун: ННИ (Херфиндал-Хиршман индекси) бозордаги рақобат муҳитини баҳолаш ва концентрация даражасини аниқлаш учун фойдаланилади. Унга кўра, ННИ кўрсаткичи 0 дан 1500 пунктгача бўлганда рақобат муҳити ривожланган, 1500 дан 2500 пунктгача бўлганда рақобат муҳити етарлича ривожланмаган, 2500 дан 10 000 пунктгача бўлганда бозор рақобат муҳити ривожланмаган ҳисобланади.

Шунингдек, синтетик иплардан газламалар ишлаб чиқариш бозорининг **CR3** кўрсаткичи **83,3 фоиз**га тенг бўлган.

CR3 кўрсаткичи - бозордаги энг йирик **3 та** корхонанинг бозор улушлари йиғиндисига тенг.

ННИ индекси ва **CR3** кўрсаткичлари синтетик иплардан газламалар ишлаб чиқариш бозори **рақобат муҳити ривожланмаган бозор** деб таснифланишини кўрсатмоқда.

IV. Хулоса.

ТИФ ТН коди 5407 остидаги **синтетик иплардан газлама** маҳсулотларининг **тўйинганлик даражаси фақатгина 6,4 фоиз эканлиги**, маҳаллий ишлаб чиқарувчи корхоналар ўртасида **рақобат муҳити ривожланмаганлиги** ҳамда ички ва ташқи бозорларда мазкур маҳсулотларга бўлган талабнинг юқорилиги сабабли, ушбу маҳсулотларни ишлаб чиқариш бўйича **мавжуд қувватларни кенгайтириш ва янги лойиҳаларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ** ҳисобланади.

CCPRC.UZ